

”

Загура Ф., Зубрицький Я. Впровадження адаптивної фізичної активності у інклюзивне фізичне виховання здобувачів вищої освіти з інвалідністю. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 8. С. 27-33. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i8-004>.

Zahura F., Zubrytskyi Ya. Vprovadzhennia adaptivnoi fizychnoi aktyvnosti u inkluzyvne fizyчне vykhovannia zdobuvachiv vyshchoi osvity z invalidnistiu [Implantation of adapted physical activity in inclusive physical education of higher education students with disabilities]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 8. S. 27-33. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i8-004>.

УДК 797:376.018.43-056.24

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i8-004

Федір ЗАГУРА

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5889-4399>zagyra.f@gmail.com**Ярослав ЗУБРИЦЬКИЙ**

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0641-0409>yaroslav.y.zubrytskyi@lpnu.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У ІНКЛЮЗИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Анотація. У статті розглянуто питання інклюзивного фізичного виховання здобувачів вищої освіти з інвалідністю в процесі навчання. Досліджено, що інклюзивне фізичне виховання у закладах вищої освіти реалізується через реабілітаційну педагогіку, спрямовану на особистісне орієнтоване навчання та самореалізацію здобувачів з інвалідністю, що сприяє гармонійному розвитку, корекції чи компенсації наявних порушень, попередженню розвитку відхилень вторинної та третинної природи. Визначено, що мета інклюзивного фізичного виховання у закладі вищої освіти полягає у формуванні адаптації здобувачів, які мають функціональні обмеження, до фізичних і соціальних умов навколишнього середовища. Запропоновано реалізацію інклюзивного фізичного виховання на основі впровадження практик адаптивної фізичної активності, як програми, спрямованої на забезпечення належного рівня фізичної активності здобувачів освіти з інвалідністю. Сутність такої пропозиції полягає в тому, щоб за допомогою фізичної виховання інтегрувати здобувачів з інвалідністю до повноцінного активного життя. Визначено, що повернення відбувається не тільки за рахунок адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього середовища, а й навпаки – через створення відповідних умов в цьому освітньому середовищі. Відтак, такий процес передбачає інтеграцію уже існуючих видів адаптивної фізичної активності у процес інклюзивного фізичного виховання у закладі вищої освіти й аж до створення гуртків з окремих видів спорту в окремих закладах для здобувачів з інвалідністю. Виокремлено зміст і завдання реалізації освітньої інклюзії у процесі фізичного виховання інструментами адаптивної фізичної активності, яка реалізується відповідно до кількох вимірів: соціальний, особистісний, когнітивний. Визначено, що основна мета впровадження практик адаптивної фізичної активності у освітній процес інклюзивного фізичного виховання полягає в тому, щоб надати здобувачам з інвалідністю можливість брати участь у будь-яких видах фізичної активності, як от іграх, рекреаційно-оздоровчих тощо, які адаптовані до їхніх можливостей.

Ключові слова: здобувач вищої освіти; фізичне виховання; інклюзія; адаптивна фізична активність.

Fedir ZAHURA

Ivan Boberskyj Lviv State University of Physical Culture, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5889-4399>zagyra.f@gmail.com**Yaroslav ZUBRYTSKYI**

Lviv Polytechnic National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-0641-0409>yaroslav.y.zubrytskyi@lpnu.ua

IMPLANTATION OF ADAPTED PHYSICAL ACTIVITY IN INCLUSIVE PHYSICAL EDUCATION OF HIGHER EDUCATION STUDENTS WITH DISABILITIES

Abstract. The article deals with the issue of inclusive physical education of students with disabilities in the process of studying at a higher education institution. It has been researched that inclusive physical education in higher education institutions is implemented through rehabilitation pedagogy aimed at personality-oriented learning and self-realisation of students with disabilities, which contributes to the harmonious development, correction or compensation of existing disorders, prevention of the development of secondary and tertiary disorders. It has been determined that the purpose of inclusive physical education in a higher education institution is to form the adaptation of students with functional disabilities to the physical and social conditions of the environment. The implementation of inclusive physical education based on the implantation of adaptive physical activity practices as a programme aimed at ensuring the appropriate required level of physical activity of students with disabilities is proposed. The essence of such a proposal is to integrate students with disabilities into a full active life through physical education. It is determined that the return occurs not only through the adaptation of the student to the educational environment, but also vice versa - through the creation of appropriate conditions in this educational environment. Therefore, such a process involves the integration of existing types of adaptive physical activity into the process of inclusive physical education in higher education institutions and up to the creation of clubs in certain sports in certain higher education institutions for students with disabilities. The content and tasks of educational inclusion using the tools of adaptive physical activity, which is implemented in accordance with several dimensions: social, personal, cognitive, are highlighted. It is determined that the main purpose of implanting the practices of adapted physical activity in

the educational process of inclusive physical education of students with disabilities is to provide such students with the opportunity to participate in any type of physical activity, such as games, rehabilitation and recreational activities, which are adapted to their capabilities.

Keywords: higher education students; physical education; inclusion; adapted physical activity.

Постановка проблеми. З початком повномасштабного вторгнення росії до України, значно зросла кількість осіб, які отримують статус «особи з інвалідністю внаслідок війни». Зазначимо, що в Україні такий статус можуть отримати не тільки особи, які брали безпосередню участь у бойових діях. Згідно повідомленням Міністерства соціальної політики, сьогодні такий статус може отримати особа, яка отримала поранення й це призвело до інвалідності [1]. Таких осіб, на цей момент тисячі. І, беззаперечно, з огляду на розвиток подій, чисельність таких осіб, зростатиме. На цьому фоні одним із серйозних підсумків гуманізації суспільного розвитку кінця XX – початку XXI століття постало зростання значущості освітніх практик, що стосуються осіб з інвалідністю.

Ідея освітньої інклюзії осіб з інвалідністю, які набувають статусу в межах єдиного суспільного простору упродовж десятиліть є об'єктом пильної уваги світової спільноти. У XXI ст. вона проголошена однією із пріоритетних у міжнародній освітній політиці та знайшла втілення у численних міжнародних документах нормативно-правового і рекомендаційного характеру [10].

Поряд із тим, у світовій спільноті Україна вигідно відрізняється передовою правовою базою, що гарантує державну підтримку та забезпечення фізичного виховання і спорту осіб з інвалідністю, яке нині займає провідні позиції як засіб покращання фізичного стану таких осіб, відновлення ушкоджених функцій організму та набуття належного рівня працездатності.

На даний момент в Україні, зважаючи на перманентне зростання осіб з інвалідністю в суспільстві в зв'язку з тривалими бойовими діями, особлива увага приділяється можливостям освітньої інклюзії задля забезпечення здобувачам з інвалідністю повноцінної освіти та індивідуалізованого, заснованого на потребах і можливостях реалізацію їхньої фізичної реабілітації, котру в умовах закладу вищої освіти забезпечує дисципліна «Фізичне виховання».

Виклик полягає у зміні сучасних суспільно-політичних умов, зумовлених тривалою агресією РФ проти України, сучасних наративів освітньої політики та необхідності повною мірою забезпечити здобувачів з інвалідністю якісним фізичним вихованням. Тож існує потреба цілісного, ґрунтовного розгляду тенденцій розвитку цієї галузі знань задля реалізації ефективної інклюзії таких здобувачів у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджено [1, 4], що переважна більшість українських закладів вищої освіти робить перші кроки на шляху впровадження інклюзивної освітньої політики. Згідно даним [5, 6], у розвинутих країнах інклюзивна освіта охоплює контекст тих соціальних і правових змін, які відбулися в освітній політиці, де освітня інклюзія досить давно стала успішною й стійкою практикою.

З'ясовано [7, 11], що в останні десятиріччя особлива увага у ЄС та світі приділяється проблемі реабілітації осіб з інвалідністю засобами фізичного виховання задля покращання стану здоров'я та залучення їх до суспільно-корисної праці. На підставі аналізу літературного доробку з проблематики дослідження [6, 9], з'ясовано, що міжнародне наукове співтовариство всіляко стимулює розроблення освітніх програм інклюзивного фізичного виховання, які забезпечують участь здобувачів вищої освіти з інвалідністю у активному студентському житті та надають таким здобувачам рівні можливості зі здобувачами без інвалідності у заняттях.

Дослідники [7] вважають, що навчальні заклади є важливим середовищем для забезпечення фізичної активності та розвитку навичок її систематичної практики. Фізичне виховання, своєю чергою, вважається [1] чинником збільшення фізичної активності для здобувачів з інвалідністю. Натомість, досліджено [9], що з огляду на складність успішного впровадження інклюзивного фізичного виховання у практику вищої школи, дисципліна часто залишається поза увагою в політиці та рекомендаціях щодо навчальних програм.

Досліджено [3, 4], що вітчизняна вища школа поки що повною мірою не готова до забезпечення ефективності інклюзії у фізичному вихованні, зумовлює формування методики її реалізації відповідних вимогам сучасності та ситуації воєнного стану.

На сьогодні чимало публікацій присвячені аналізу та вивченню зарубіжного теоретичного та практичного досвіду інклюзивного фізичного виховання. Конструктивний аналіз зарубіжних практик у закладах вищої освіти засвідчив наявність безлічі моделей та типів інклюзивних шкіл. Зауважимо, що більшість із цих досліджень реалізовано у розвинутих країнах. Зокрема [8], приводяться рекомендації щодо адаптування та модифікації методик інклюзивного фізичного виховання, які скеровані на задоволення потреб усіх без винятку здобувачів. У цьому аспекті варто взяти до уваги практики адаптивної фізичної активності (АФА), яка має у своїй основі урахування потреб та можливостей осіб з інвалідністю [8, 12].

Щодо вітчизняного наукового доробку, то тут доводиться констатувати обмеженість інформації. Згідно емпіричним даним [4], досягнення провідної глобальної мети інклюзивного

фізичного виховання – зміцнення психічного і фізичного здоров'я здобувачів з інвалідністю нині, у кращому випадку, є частковим.

Мета статті. Виявити можливості впровадження адаптивної фізичної активності у інклюзивне фізичне виховання здобувачів вищої освіти з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що українське суспільство вже вісім років поспіль перебуває у стані війни, а з початком повномасштабної агресії РФ, кількість осіб з інвалідністю перманентно збільшується, що додатково актуалізує означену проблему в зв'язку з тривалими бойовими діями на території України, Міністерством молоді та спорту України прийнято нормативний документ «Стратегічний пріоритет: формування фізично здорової та активної нації».

Поряд із тим, Закон України «Про фізичну культуру і спорт» звертається безпосередньо до питань фізичної культури осіб з інвалідністю: «...Ст. 13. Фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність серед інвалідів. Заняття фізичною культурою і спортом інвалідів є складовою частиною їхнього дозвілля, фізичної реабілітації та соціально-трудової адаптації» [2]. Варто зазначити, що формування фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю в Україні веде початок з 90-х років [3]. Саме в цей час почали створюватись українські фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби осіб з інвалідністю.

Інклюзивне фізичне виховання у закладах вищої освіти реалізується через реабілітаційну педагогіку, спрямовану на особистісне орієнтоване навчання та самореалізацію здобувачів з інвалідністю, що сприяє гармонійному розвитку, корекції чи компенсації наявних порушень, попередженню розвитку відхилень вторинної та третинної природи [1]. Результатом цих процесів має бути значне зниження рівня ізольованості в закладі вищої освіти, досягнення максимально можливого для кожного здобувача з інвалідністю рівня психофізичного розвитку та розвитку компетентностей.

Важливо взяти до уваги, що повна інклюзія починається з визнання того, що здобувачі з інвалідністю є невід'ємними членами університетської спільноти. При цьому, заслуговує на увагу думка [10], що інклюзивне фізичне виховання розглядається не як метод лікування, а засіб зміни уваги здобувачів з інвалідністю від хвороби на спілкування, активний відпочинок і розвагу з метою покращення якості життя, фізичної реабілітації та інклюзії осіб з інвалідністю.

За даними вітчизняних джерел [4], інклюзивне фізичне виховання – це освітній феномен, головною метою якого є соціальна інклюзія здобувачів з інвалідністю та їх лікування за допомогою фізичних вправ і рекреаційно-оздоровчої діяльності. Цей процес загалом скерований на адаптацію здобувачів з інвалідністю, до фізичних і соціальних умов навколишнього середовища.

Тож, на підставі наявної інформації, визначимо, що мета інклюзивного фізичного виховання у закладі вищої освіти, полягає у формуванні адаптації здобувачів, які мають функціональні обмеження, до фізичних і соціальних умов освітнього середовища. Основним завданням при цьому виступає максимально можливий розвиток життєздатності здобувачів з інвалідністю, які мають стійкі відхилення в стані здоров'я, за рахунок забезпечення оптимального режиму функціонування організму, максимально можливої самореалізації в процесі здобуття освіти. Результатом інклюзивного фізичного виховання є оптимізація стану та розвитку здобувачів з інвалідністю в процесі комплексної реабілітації й соціальної інтеграції.

Зважаючи на вищевикладене, та керуючись рекомендаціями літературних джерел, вважаємо необхідним реалізацію інклюзивного фізичного виховання у закладах вищої освіти на основі імплантації практик АФА. Тож, ми розглядатимемо АФА у якості програми, спрямована на сприяння фізичній активності здобувачів освіти з інвалідністю.

Задля проведення наукової розвідки у визначеному керунку, виокремимо поняття «фізична активність» – термін, який охоплює залучення до спорту, танців або будь-якого виду фізичних вправ [6]. У контексті АФА – «адаптувати» означає пристосувати або адаптувати модифікації, так, щоб вони відповідали потребам здобувачів освіти з інвалідністю, та визначає фізичне виховання як розвиток: фізичних якостей, основних рухових навичок (кидання, ловля, ходьба, біг тощо), навичок у водних видах спорту, танцях, індивідуальних і групових іграх і видах спорту.

Загалом, о у ХХ столітті значно збільшились можливості осіб з інвалідністю брати участь у АФА. Повномасштабно організовуються заходи, відкриваються заклади, та загалом політика спрямована на розширення можливостей осіб з інвалідністю у АФА [3]. Здійснюються численні дослідження того, як АФА може стати ефективним інструментом для багатьох осіб з інвалідністю з точки зору позитивного впливу на якість життя, а також їхнього функціонального стану.

На підставі інтеграції ідей, викладених у науковому доробку [2, 12], констатуємо, що АФА – це міждисциплінарна сукупність практичних і теоретичних знань, спрямованих на усунення порушення, обмеження активності та участі у фізичному вихованні. Тож надалі позиціонуємо АФА у якості академічної сфери навчання, яка підтримує ставлення до прийняття відмінностей, виступає за доступ до активного способу життя та спорту, а також сприяє інноваційному та спільному наданню освітніх послуг, підтримці та розширенню можливостей для здобувачів з інвалідністю в процесі здобуття освіти.

Наша пропозиція ґрунтується на тому, що АФА синтезує інструменти лікувальної фізичної культури та фізичного виховання. Фактично, це діяльність скерована на удосконалення й гармонізацію фізичних, інтелектуальних, емоційно-вольових, естетичних складових особистості засобами фізичних вправ, гігієнічних та природних чинників. Тобто АФА скерована на оптимізацію фізичного стану осіб з інвалідністю в процесі комплексної реабілітації й соціальної інтеграції [8].

Поряд із тим, акцентуємо увагу на необхідності трансформацій традиційних поглядів на застосування АФА як інструменту освітньої інклюзії. Тож, ми розглядаємо АФА як концепцію індивідуалізації процесу фізичного виховання, узгодження особистих сильних сторін та інтересів здобувачів з інвалідністю із відповідними видами фізичної активності та адаптації освітнього середовища для сприяння повноцінній участі у фізичному вихованні здобувачів з інвалідністю.

АФА, як термін [2], поєднує усі види фізичної активності, які сприяють розширенню можливостей осіб з інвалідністю, тобто з ураженням певних функцій, а також здобувачів, яким необхідна педагогічна, терапевтична, технічна адаптуюча підтримка. Слід ураховувати, що цей процес має інтегральний, міждисциплінарний характер, який відображає сучасні комплексні тенденції наукового знання, для кращого усвідомлення обраної проблематики.

У ЄС та у розвинених країнах світу АФА розглядається як інструмент надання особам з інвалідністю соціальний «вихід», покращання фізичних навичок та засіб здоров'язбереження [12]. Поряд із тим, АФА позиціонується [8] як засіб пізнання себе, підвищення самооцінки, покращання фізичного стану, що є важливим для процесу реабілітації та інклюзії. З іншого боку, АФА сприяє подоланню упереджень, стереотипів, нетерпимості й дискримінації. Вважається [6], що участь у АФА сприятиме тому, що здобувачів з інвалідністю мають можливість стати незалежними та «зайняти місце» у середовищі закладу вищої освіти.

Незважаючи на те, що АФА є порівняно недавнім явищем, цей феномен привертає все більший політичний та академічний інтерес, особливо в контексті освітньої інклюзії. З огляду на те, що здобувачі з інвалідністю певною мірою обмежені в соціальному житті, АФА позиціонується в освітній спільноті саме як вагомий чинник впливу на процес інклюзії осіб з інвалідністю.

Виокремимо зміст і завдання освітньої інклюзії інструментами АФА, яка реалізується відповідно до кількох вимірів:

- соціальний: доступність ресурсів АФА, що забезпечують інклюзію здобувачів з інвалідністю;
- особистісний: особистісний розвиток, освоєння нових знань, формування і розвиток умінь і навичок з АФА;
- когнітивний: формування розуміння специфіки процесу АФА, пошук та використання різноманітних шляхів і засобів АФА на практиці, визначення цілей і внесення коректив у процес АФА.

Ми ж керуємось у наших пропозиціях потребою у реалізації повною мірою рекреаційно-оздоровчої функції АФА. Згідно інформації [12], рекреаційно-оздоровча функція АФА полягає у задоволенні потреб здобувачів з інвалідністю в активному відпочинку, розвазі, відновленні фізичних та духовних сил. В основі такого твердження те, що заняття фізичною культурою володіють широкими можливостями реалізації такої функції. Тож, це передбачає використання різновидів спортивних ігор, адаптованих до нозологічних особливостей здобувачів з інвалідністю, плавання, танці тощо. Окрім того така діяльність передбачає участь у різноманітних спортивних заходах – спортивних університетських змаганнях, спартакіадах, фестивалях тощо. Заняття такого роду слугують інструментами відновлення, дозвілля, активного спілкування тощо.

У цьому аспекті варто вказати, що термін «інклюзія» з'явився через необхідність залучення людей з інвалідністю до суспільного життя [6]. Проаналізувавши та врахувавши сучасний рівень дослідження даного поняття, на нашу думку, слід узагальнити, що для здобувачів з інвалідністю інклюзія – це організація освітнього процесу без бар'єрів або усунення наявних.

Нам імпонує, що суть АФА полягає в тому, щоб за допомогою фізичного виховання інтегрувати здобувачів з інвалідністю до повноцінного активного життя. Повернення відбувається не тільки за рахунок адаптації студента до освітнього середовища, а й навпаки – через створення відповідних умов. Тобто процес може включати адаптацію уже існуючих видів АФА у процесі фізичного виховання у закладі вищої освіти й аж до створення гуртків з окремих видів спорту в окремих закладах вищої освіти для здобувачів з інвалідністю.

Якщо звернутися до визначення АФА в глобальному розумінні – це мистецтво та наука розробки, впровадження та моніторингу ретельно розробленої програми навчання здобувачів освіти з інвалідністю на основі всебічної оцінки, щоб дати здобувачу освіти навички, необхідні для повноцінного життя, дозвілля, відпочинку та занять спортом для покращення фізичної форми та самопочуття. Тож, можна виснувати, що АФА у інклюзивному фізичному вихованні є спеціалізованою програмою, розробленою для задоволення унікальних фізичних потреб здобувачів з інвалідністю. Таку програму належить формувати так, щоб її реалізація була спрямована на допомогу їм розвинути фізичні навички, знання та навички здорового способу життя. Адаптована програма інклюзивного

фізичного виховання є складовою освітніх послуг і надається здобувачам з інвалідністю з різними вадами, такими як інтелектуальні, аутизм, фізичні вади та сенсорні розлади тощо. Тож, такі програми повинні бути розроблені таким чином, щоб бути інклюзивними для здобувачів із будь-якими здібностями.

Таким чином, АФА у контексті інклюзивного фізичного виховання розглядається на кшталт індивідуальної програми навчання, розробленої для здобувачів освіти з інвалідністю, яка забезпечує ефективність цього процесу. З іншого боку, АФА – це наука, що вивчає різні аспекти фізичного виховання осіб, які втратили на тривалий час або назавжди будь-які функції організму, в тому числі рухові [9].

Варто звернути увагу на твердження [6], що провідним чинником профілактики супутніх захворювань у осіб з інвалідністю є також фізична активність. Супутні захворювання розглядаються як наслідок інвалідності та зумовлюють пролежні, цукровий діабет, гіпертонію, остеопороз та ожиріння. Ці захворювання можуть виникати у комплексі й погіршувати наявні захворювання, зменшують незалежність та обмежують рухливість. Тож, аби протидіяти такому необхідно у програмі фізичного виховання відводити місце фізичній активності протягом дня та рекреаційно-оздоровчим заходам АФА.

Рекреаційно-оздоровчі заходи АФА ми розглядаємо через можливість реалізувати соціальну, фізичну та психічну реабілітацію студентів з інвалідністю. Таким чином уможливуємо забезпечення активного відпочинку здобувачів; формування вміння самостійно використовувати засоби фізичного виховання з метою оздоровлення, фізичного вдосконалення, корисного та культурного проведення дозвілля; залучення до систематичних занять фізичними вправами; набуття навичок здорового способу життя [8].

Не можна зневажати й на те, що рекреаційно-оздоровчі заходи АФА мають освітню цінність для здобувачів. У процесі такої діяльності вони оволодівають навичкам, які необхідні їм у повсякденному житті. Комунікація, робота в команді, вирішення проблем і вміння справлятися з труднощами в процесі ігрової діяльності – це важливі елементи, які можна отримати під час розважальних заходів, які водночас сприяють покращанню психологічного стану І, насамкінець, рекреаційно-оздоровчі заходи АФА є одним із найкращих способів відпочинку.

Тут варто зазначити, що у контексті сучасного тривалого воєнного стану, найбільша користь від рекреаційно-оздоровчих заходів АФА – це вплив на психічний стан. Соціальна підтримка, розвиток рухових навичок, командна діяльність під час гри – ті чинники, які сприяють покращанню психологічного стану.

Тож, виокремимо, переваги використання АФА у процесі інклюзивного фізичного виховання здобувачів з інвалідністю:

- покращання фізичної форми та загального стану здоров'я;
- забезпечення психічного та емоційного благополуччя, підвищення стресостійкості, зменшення відчуттів тривоги та депресії, одночасно сприяючи розслабленню, задоволенню та почуттю виконаного обов'язку;
- підвищення самооцінки та впевненості у собі;
- стимулювання незалежності;
- оптимізація рухової активності;
- стимулювання розумової активності, когнітивного функціонування та творчості, підвищення здатності до навчання та продуктивності;
- підвищення якості життя, збагачення його подіями та емоціями;
- покращення соціальних навичок – завдяки співпраці та роботи в команді поряд із розвагами в процесі ігрової діяльності;
- участь у спортивних заходах у позанавчальний час сприяє включенню та інтеграції у спільноту закладу вищої освіти. Це дозволяє здобувачам з інвалідністю бути частиною основної діяльності та розвивати почуття причетності, створити нові контакти та налагодити дружні відносини.

У підсумку, ми долучаємось до думки, що визнаючи важливість фізичного виховання для здобувачів з інвалідністю, необхідно забезпечити, щоб навчальні програми були адаптовані та інклюзивними для кожного.

Висновки. У закладах вищої освіти зараз є нагальна проблема соціальної і фізичної реабілітації здобувачів вищої освіти з інвалідністю. Реалізація означеного забезпечується у процесі інклюзивного фізичного виховання, яке скеровано на покращання психофізичного стану здобувачів вищої освіти з інвалідністю та повної мірою залучення їх до університетської спільноти. У зв'язку з цим, проблема ефективності інклюзивного фізичного виховання у закладах вищої освіти набуває особливої гостроти.

З огляду, на те, що АФА, як діяльність, яка поєднує усі види фізичної активності, які сприяють розширенню можливостей здобувачів з інвалідністю, тобто з ураженням певних функцій, а також

здобувачів, яким необхідна педагогічна, терапевтична, технічна адаптуюча підтримка, у контексті інклюзивного фізичного виховання АФА розглядається на кшталт індивідуальної програми навчання, розробленої для здобувачів освіти з інвалідністю, яка забезпечує ефективність цього процесу. Основна ідея впровадження АФА у інклюзивне фізичне виховання полягає в тому, щоб надати здобувачам вищої освіти з інвалідністю можливість брати участь у будь-якому виді фізичної активності, адаптованих до їхніх можливостей.

Вивчення та впровадження кращого досвіду організації практик АФА у системі освіти здобувачів з інвалідністю забезпечує реалізацію їхнього інклюзивного фізичного виховання на якісно новому рівні. Застосування здобутків та досвіду АФА у галузі освітньої інклюзії, врахування того, що нині здобувачі з інвалідністю, незалежно від своєї дієздатності, розглядається як об'єкт особливої освітньої допомоги та турботи, спрямованих на створення умов для максимально повної їхньої самоактуалізації, реалізації наявних можливостей, дозволить активізувати і прогнозувати розвиток цього напрямку у інклюзивному фізичному вихованні.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці адаптивної програми інклюзивного фізичного виховання здобувачів вищої освіти з інвалідністю з використанням певних видів спорту.

Список використаних джерел

1. Блавт О. З. Сучасне інклюзивне фізичне виховання: інновації та можливості. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 18. С. 56-65. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i18.555>
2. Борецька Н. О. Адаптивне фізичне виховання: навч.-метод. посібник. Миколаїв, МНУ ім. В.О.Сухомлинського. 2019.
3. Савенкова О. В., Еланська О. О. Адаптивне фізичне виховання як новий напрямок в системі освіти. In The 6th International scientific and practical conference «*International scientific innovations in human life*». Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. P. 998.
4. Blavt O. Inclusive physical education of students with disabilities: accents in the modern dimension. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. Vol. 29. P. 80-84. URL: <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.29.80-84>
5. Grenier M., Patey M.J., Grenier-Burtis M. Educating students with severe disabilities through an inclusive pedagogy in physical education. *Sport, Education and Society*. 2022. Vol. 28(8). P. 887-900. URL: <https://doi.org/10.1080/13573322.2022.2084064>
6. Heck S., Block M. E. Inclusive Physical Education Around the World Origins, Cultures, Practices. 1st Edition. Routledge. 2021.
7. Hebinck M, Boisvert M, Labbé M, Périnet-Lacroix R, Brisebois J, Best KL, Robert MT. Identifying Facilitators and Barriers in Quebec Schools to Promote Inclusive Physical Education. *Disabilities*. 2023. Vol. 3(4). P. 608-620. URL: <https://doi.org/10.3390/disabilities3040039>
8. Hodge S., Lieberman L. Murata N. Essentials of Teaching Adapted Physical Education: Diversity, Culture, and Inclusion; Routledge: London, UK. 2017.
9. Kuntjoro B. F. T., Soegiyanto S., Setijono H., Suharto S. Inclusion of Students with Disability in Physical Education: Analysis of Trends and Best Practices. *AJPESH*. 2022. Vol. 2(2). P. 88-94. URL: <https://doi.org/10.15294/ajpesh.v2i2.64840>
10. Lawrence J. Inclusion in Physical Education. Publisher: SAGE Publications Ltd. 2018. URL: <https://doi.org/10.4135/9781529793758>
11. Li, C., Haegele J. A., McKay C., Wang L. Including students with physical disabilities in physical education in Singapore: Perspectives of peers without disabilities. *European Physical Education Review*. 2022. Vol. 28(1). P. 137-150. URL: <https://doi.org/10.1177/1356336X211025871>
12. Malinowski P. R., Warner P. H., Wilson W. J. Adapted Physical Activity Across the Life Span. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 2024. Vol. 41(3). P. 475-477. URL: <https://doi.org/10.1123/apaq.2024-0067>

References

1. Blavt O. Z. Suchasne inkliuzyvne fizychnе vykhovannia: innovatsii ta mozhlyvosti. *Innovatyka u vykhovanni*. 2023. Vyp. 18. S. 56-65. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i18.555>
2. Boretska N. O. Adaptivne fizychnе vykhovannia: navch.-metod. posibnyk. Mykolaiv, MNU im. V.O.Sukhomlynskoho. 2019.
3. Savenkova O. V., Yelanska O. O. Adaptivne fizychnе vykhovannia yak novyi napriamok v systemi osvity. In The 6th International scientific and practical conference «*International scientific innovations in human life*». Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. P. 998.
4. Blavt O. Inclusive physical education of students with disabilities: accents in the modern dimension. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. №29. P. 80-84. <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.29.80-84>
5. Grenier M., Patey M. J., Grenier-Burtis M. Educating students with severe disabilities through an inclusive pedagogy in physical education. *Sport, Education and Society*. 2022. № 28(8). P. 887-900. <https://doi.org/10.1080/13573322.2022.2084064>
6. Haegele J., Zhu X., Davis S. Barriers and facilitators of physical education participation for students with disabilities: An exploratory study. *International Journal of Inclusive Education*. 2018. №. 22(2). P. 130-141.
7. Heck S., Block M. E. *Inclusive Physical Education Around the World Origins, Cultures, Practices*. 1st Edition. Routledge. 2021.

8. Hebinck M., Boisvert M., Labbé M., Périnet-Lacroix R., Brisebois J., Best K.L., Robert M.T. Identifying Facilitators and Barriers in Quebec Schools to Promote Inclusive Physical Education. *Disabilities*. 2023. № 3(4). P. 608-620. <https://doi.org/10.3390/disabilities3040039>
9. Hodge, S., Lieberman L., Murata N. *Essentials of Teaching Adapted Physical Education: Diversity, Culture, and Inclusion*; Routledge: London, UK. 2017.
10. Kuntjoro B. F. T., Soegiyanto S., Setijono H., Suhianto S. Inclusion of Students with Disability in Physical Education: Analysis of Trends and Best Practices. *AJPESH*. 2022. № 2(2). P. 88-94.
11. Lawrence J. *Inclusion in Physical Education*. Publisher: SAGE Publications Ltd. 2018. <https://doi.org/10.4135/9781529793758>
12. Li C., Haeghele J. A., McKay C., Wang L. Including students with physical disabilities in physical education in Singapore: Perspectives of peers without disabilities. *European Physical Education Review*. 2022. №. 28(1). P.137-150. <https://doi.org/10.1177/1356336X211025871>